

EKSPORT ZIEMNIAKÓW I ICH PRZETWORÓW

Экспорт картофеля и его продуктов

Export of potatoes and their products

JAN SERWATOWSKI

Ministerstwo Handlu Zagranicznego

I. WPROWADZENIE

Międzynarodowe organizacje zajmujące się problemami rolnictwa oraz obrotu produktami rolnymi, w zakresie ziemniaka i jego przetworów dotychczas nie opracowały odpowiednich materiałów. Powoduje to szczupłość źródeł i dużą ich niekompletność. W tym miejscu warto przypomnieć, że delegacje polskie, uczestniczące na konferencjach międzynarodowych w sprawach obrotu artykułami rolnymi wnioski takie stawiały. W 1960 roku ukazało się pierwsze opracowanie Sekretariatu Europejskiej Komisji Gospodarczej — Komitetu Rolnego, inspirowane przez Polskę, lecz w latach następnych zaniechano dalszych opracowań. Przypuszczać należy, że zostaną one wznowione, gdyż pogląd Polski jest uważany za słuszny, popiera go Związek Radziecki, Kraje Demokracji Ludowej oraz niektóre państwa zachodnie.

Z tych powodów większość materiałów liczbowych przedstawionych w opracowaniu pochodzi ze źródeł informacji handlowych i dlatego zachodzi mogą odchylenia od liczb znajdujących się w publikacjach urzędowych zainteresowanych krajów.

Opracowanie dzieli się na 5 części. Pierwsza omawia charakterystykę ogólną rynku zagranicznego i zajmuje się oceną jego chłonności, w drugiej części została przedstawiona charakterystyka eksportu z Polski, w trzeciej — poruszone są zagadnienia opłacalności eksportu ziemniaków i ich przetworów, w czwartej — zaznaczone zostały sprawy organizacji dostaw na eksport i współpraca z centralami handlu zagranicznego, część piąta zawiera wnioski.

I. OGÓLNA CHARAKTERYSTYKA RYNKU ZAGRANICZNEGO I JEGO CHŁONNOŚĆ

Łącząc dla ogólnej charakterystyki — branzowo w całość — ziemniaki i ich przetwory, należy wyjaśnić, że zainteresowanie tą grupą towarów koncentruje się przede wszystkim w Europie. Z krajów zamorskich na pierwszym miejscu wymienić należy Stany Zjednoczone Ameryki Północnej, w następnej kolejności kraje Afryki, jako trzecie — Amerykę Łacińską i Azję. Według obliczeń F. A. O. import ziemniaków dokonywany przez kraje europejskie wynosił w ostatnich pięciu latach niepełne dwa miliony ton rocznie. Stanowi to wzrost blisko dwukrotny w stosunku do okresu z lat 1948/58. Import do Stanów Zjednoczonych wprawdzie ulega wahaniom, lecz jednak utrzymuje się w granicach od 130—200 tys. ton rocznie. W krajach Afryki wahania są mniejsze, przy czym import wynosi około 250 tys. ton rocznie. Import krajów Ameryki Łacińskiej zmniejszył się. W 1956 r. import wynosił ok. 204 tys. ton rocznie, w 1959 r. — zmniejszył się do 143 tys. ton. Dokonując rozdziału między kraje azjatyckie na kraje blisko i daleko-wschodnie obserwujemy tak w jednym, jak i w drugim wypadku niewielki wzrost przywozu ziemniaków. I tak: kraje Bliskiego Wschodu w stosunku do 1956 r., gdzie import wynosił 87 tys. ton, w 1959 r., importowały 100 tys. ton. Kraje Dalekiego Wschodu w tych samych latach importowały 107 tys. oraz 116 tys. ton. Włączając Oceanię — dla dokonania ogólnej charakterystyki importu ziemniaków — z przywozem ok. 8 tys. ton rocznie, dochodzimy do szacunku importu rocznego ziemniaków wszystkich gatunków w skali światowej — do 2700 tys. ton rocznie. Z ilości tej przeszło dwie trzecie przypada na kraje europejskie. Kraje europejskie trwale zainteresowane importem ziemniaków, wymienione są w tabeli 1. W tabeli nie umieszczono krajów obozu socjalistycznego.

Zainteresowanie importem ziemniaków ma charakter w zasadzie przejściowy i przypada na lata nieurodzaju ziemniaków. Wyjątek w tym względzie dotyczy sadzeniaków na które przewiduje się trwałe zainteresowanie, wyrażające się liczbą kilkunastu tysięcy ton rocznie. Spośród krajów zachodnich największy import przypada na Wielką Brytanię — ok. 500 tys. ton rocznie, drugie miejsce zajmuje NRF z ilością 470 tys. ton, a trzecie Francja (jednocześnie będąca eksporterem ziemniaków) z ilością 280 tys. ton rocznie.

Kraje zamorskie, trwale zainteresowane importem, umieszczone są w tabeli 2. Przedmiotem importu w tych krajach są przede wszystkim sadzeniaki. Kraje Afryki, oprócz importu sadzeniaków, dokonują stosunkowo wysokich ilości przywozu ziemniaków jadalnych. Dotyczy to

przede wszystkim Maroka, Tunisu i Algerii — w powiązaniu z eksportem ziemniaków z Francji.

Tabela 1

Europa — import ziemniaków (główni importerzy)
w tys. ton

Import of potatoes (the main importers) thous tons

Kraj	1957 r.	1958 r.	1959 r.
Belgia/Luxemb.	108,1	115,0	145,2
Francja	163,6	328,5	284,1
Hiszpania	18,6	60,7	17,9
NRF	146,9	173,8	472,4
Portugalia	34,1	21,9	19,1
Szwajcaria	34,3	39,5	31,9
Szwecja	10,6	108,1	133,5
Wielka Brytania	204,7	731,1	538,4
Włochy	106,6	111,9	48,8

Obrót ziemniakami przebiega w kompleksie zmieniających się warunków przyrodniczych oraz gospodarczych. Wiele z nich oddziałują w sposób pośredni lub bezpośredni na wielkość produkcji ziemniaków. Inne znow kształtują poziom spożycia oraz wpływają na zastępowanie ziemniaków atrakcyjniejszymi dla konsumenta lub tańszymi w obrocie wewnętrznym rolnictwa artykułami, ewentualnie — jeżeli chodzi o skarmianie inwentarza — tańszymi paszami.

Tabela 2

Kraje zamorskie — (główni importerzy) w tys. ton
Overseas countries — the main importers (thous tons)

Kraj	1957 r.	1958 r.	1959 r.
Kanada	91,9	72,3	88,8
Stany Zjedn. A. P.	75,3	116,4	41,7
Urugwaj	67,7	35,3	46,4
Wenezuela	19,7	19,9	9,2
Ceylon	36,7	44,0	47,9
Irak	8,8	10,9	11,4
Malaje	33,5	33,4	31,8
Alger	156,8	192,4	178,8
Maroko	35,3	35,0	20,0
Tunis	17,9	15,3	12,1

Uprawa ziemniaka w konsekwencji w jednych częściach świata zwiększa się, w innych maleje, zmianom ulega również średnia wydajność roczna ziemniaków z jednostki powierzchni.

W krajach gospodarczo rozwiniętych w strefie północnej daje się zauważyć stopniowe zmniejszanie powierzchni uprawy ziemniaków. Wprawdzie do tej pory w Holandii udział ziemniaków w dochodzie rolnictwa wynosi ok. 5%, w Wielkiej Brytanii — 6%, a w Stanach Zjednoczonych dochodzi do 0,9%, — mimo to jednak zmniejszanie powierzchni upraw tej rośliny jest wyraźne, z jednoczesnymi zabiegami o podwyższenie plonów. Zmiany powierzchni są spowodowane mniejszą opłacalnością uprawy ziemniaka w stosunku do uprawy pozostałych roślin. Mniejsza opłacalność tej produkcji jest spowodowana dużą podatnością ziemniaków na choroby i działanie szkodników. Istniejące ryzyko jest stosunkowo duże i nie rekompensują go wyższe ceny w okresach nieurodzaju. Nakłady pracy przy uprawie ziemniaka, gdzie udział pracy ręcznej jest stosunkowo wysoki, wobec drożyzny i braku rąk w krajach wysoko uprzemysłowionych, są dodatkowym argumentem do wycofywania się z uprawy ziemniaka. W krajach strefy klimatu ciepłego mianowicie w Europie Płd. w Afryce Płn. oraz Azji i Ameryce Płd., w przeciwieństwie do strefy północnej, daje się zauważyć zwiększone zainteresowanie uprawą ziemniaków, a nawet powiększanie się powierzchni upraw. Należy przypuszczać, że wymienione obszary pozostaną trwałym importerem, w szczególności sadzeniaków, których import jest wynikiem m. in. konieczności zapobiegania szybkiemu wyradzaniu się oraz dążenia do zastępowania odmianami nowymi odmian mniej wydajnych. Należy przypomnieć w tym miejscu, że wymagania w zakresie sadzeniaków są bardzo wysokie, w wielu krajach obowiązują w tym względzie specjalne przepisy fitosanitarne. Zapoczątkowanie importu nowej odmiany bywa poprzedzane najczęściej doświadczeniami porównawczymi, prowadzonymi pod nadzorem odpowiednich instytutów w okresie trwającym nie krócej niż trzy lata.

Nakład pracy jest jednak rekompensowany ceną, która w niektórych przypadkach może być dwu—trzy i więcej razy wyższa od ceny ziemniaków konsumpcyjnych w odpowiednich okresach czasu.

Obrót międzynarodowy sadzeniakami utrzymuje się mniej więcej na poziomie wyrównanym. Pierwsze miejsce spośród dostawców przypada Holandii, mającej eksport dochodzący do 300 tys. ton rocznie. Dużym eksporterem sadzeniaków jest Wielka Brytania, Dania, Irlandia, NRF, Francja — Polska zajmuje miejsce dalsze.

W przeciwieństwie do obrotu sadzeniakami, obroty ziemniakami jadalnymi ulegają dużym wahaniom na przestrzeni lat.

Rękojmię utrzymania się na rynku międzynarodowym z ziemniakami jadalnymi daje dobra jakość, ciągłość i terminowość wykonywania dostaw. Jeżeli chodzi o jakość — to wymagania odbiorców są dość zróżnicowane. Za podstawowe wymagania należy uważać: jednolitość odmia-

nową, regularność kłębow, płytkie oczka, dobry smak, dobre właściwości przy gotowaniu i przy przyrządzaniu potraw, zdrowotności kłębow oraz odpowiednie pakowanie. Ceny ziemniaków jadalnych w ciągu ostatnich trzech lat wyraźnie zwyżkowały. Przyczyną zwyżki były na ogół słabe urodzaje. W 1962 r. wiosną na niektórych rynkach za odpowiednie odmiany ceny eksportowo-importowe kształtowały się od 30—60 \$ za tonę. Można jednak założyć, że poziom cen ziemniaków jadalnych kształtować się powinien między 20 a 25 \$ za tonę. Wyjaśnić również należy, że w ogólnym światowym obrocie ziemniakami jadalnymi stosunkowo duży udział przypada na obrót odmianami wczesnymi i średnio wczesnymi w czasie do czerwca każdego roku. Dostawcami ziemniaków wczesnych i średnio wczesnych są kraje klimatu ciepłego. Dostawy z tych kierunków stanowią w pewnym sensie konkurencję dla dostaw ziemniaków jadalnych późnych z rejonów północnych. W zależności od wielkości dostaw ziemniaków wczesnych kształtuje się cena na ziemniaki późne. Jest to szczególnie charakterystyczne dla rynku europejskiego.

Pozostaje wreszcie do omówienia charakterystyka rynku na ziemniaki przemysłowe. Ta grupa znajduje odbiorców w zasięgu stosunkowo niewielkich odległości. W obrocie wymaga się przede wszystkim wysokiej zawartości skrobi i w zależności od niej kształtuje się cena. Należy założyć, że średnia cena ziemniaków przemysłowych wynosi $\frac{3}{5}$ ceny ziemniaków jadalnych.

Na zakończenie charakterystyki zainteresowań importowych na ziemniaki należy wyjaśnić, że teoretyczne możliwości sprzedaży są często uniemożliwione wysokimi wymaganiami fitosanitarnymi. W niektórych krajach import ziemniaków jest preferowany ze ściśle określonych kierunków w drodze np. ustaleń odpowiednich kontygentów, specjalnych zwolnień od ceł i w ten sposób uniemożliwione jest wejście dostawcom nowym. Przykład ostatni jest typowy dla krajów — członków EWG. Należy jednak przypuszczać, że kraje objęte tą integracją ograniczą import sadzeniaków z krajów trzecich, natomiast w odniesieniu do ziemniaków jadalnych należy spodziewać się większej liberalizacji importu. Należy się jednak liczyć z podniesieniem wymagań jakościowych oraz regulacją terminów dostaw, nie kolidującą z interesami rolnictwa w danym kraju.

Niestety, oparcie produkcji i eksportu ziemniaków o wieloletnie kontrakty z importerami, w chwili obecnej jest niemożliwe. Wyjątek w tym względzie w przyszłości mogą stanowić kraje demokracji ludowej.

Z tego względu każdy kraj zainteresowany eksportem ziemniaków stara się utrzymywać jak najżywsze kontakty z rynkiem, oraz instytucjami badawczymi, przenieść obserwacje i zdobycze nowoczesne z za-

kresu uprawy i wymagań jakościowych na własny teren, inicjować produkcję nowych odmian i wprowadzać je na rynek przy odpowiedniej reklamie w oparciu o argumenty naukowe. Współpraca naukowców, rolników i handlowców jest więc w wielu krajach żywa i wspomaga w ten sposób zdobywanie nowych trudnych rynków.

Dla przykładu można by wymienić program badawczy hodowli i uprawy ziemniaków w St. Zjedn. Ameryki Północnej. W wykonaniu tego programu biorą udział hodowcy cytologowie i fitopatologowie którzy pracują na stacjach badawczych zarówno centralnych czyli federalnych, jak również stacjach doświadczalnych stanowych.

Liczba zatrudnionych pracowników naukowych wynosi przeszło 100 osób.

Na całym obszarze Stanów hodowane jest około 500 000 siewek.

Na największej stacji niedaleko Waszyngtonu w Beltsville, znajduje około 60 000 siewek.

Na przestrzeni ubiegłych trzydziestu lat wprowadzono 75 nowych odmian, które obejmują 69,5% ogólnej produkcji ziemniaków.

Wg informacji udzielonych w Beltsville, prace hodowlane zdążają w kierunku wprowadzenia odmian odpornych na wirusy i choroby pochodzenia grzybowego jak również nie ulegających zazielenieniu bulw. W wyniku prowadzonych prac obserwuje się w USA podwojenie plonów z jednostki powierzchni. Wyniki dodatnie przypisuje się w około 50% — nawożeniu, w około 30% nowym metodom walki ze szkodnikami i chorobami, w 10% wprowadzonym nowym odmianom.

Próba charakterystyki rynków importowych na przetwory ziemniaczane opiera się prawie w całości na informacjach ze źródeł handlowych.

Z pomiędzy przetworów ziemniaczanych w międzynarodowym obrocie najwyższy udział przypadają mączce ziemniaczanej. Znajdowała ona duże zastosowanie w przemyśle spożywczym, tekstylnym, chemicznym, papierniczym, garbarskim, mydlarskim. Z pomiędzy krajów importujących na pierwszym miejscu wymienić należy Wielką Brytanię, na drugim NRF, a w chwili obecnej na trzecim miejscu uplasować można Włochy z importem rocznym ok. 24 tys. ton. Międzynarodowy obrót mączką ziemniaczaną z roku na rok jednak się zmniejsza. Jako jedną z przyczyn można wymienić zmniejszenie się spożycia, które np. w NRF z 1,7 kg na 1 mieszkańca w 1939 r. obniżyło się do 0,1—0,3 kg w 1960 r. Szereg krajów rozbudowało swój własny przemysł ziemniaczany np. Szwecja, Finlandia, Anglia, Francja i uzależniło się w ten sposób od importu. Najważniejszym jednak powodem zmniejszenia importu mączek jest

zastępowanie drogiego krochmalu ziemniaczanego tańszym produkowanym w oparciu o kukurydzę. Z tego względu m. in. import mączki ziemniaczanej do Wielkiej Brytanii obniżył się w ciągu ostatnich lat o ok. 85 tys. ton. W obecnej chwili zainteresowanie rynku światowego można szacować na 120—130 tys. ton rocznie. Należy przy tym wyjaśnić, że największy eksporter mączki ziemniaczanej, jakim jest Holandia, po utworzeniu Wspólnego Rynku, znalazła się z eksportem mączki w sytuacji uprzywilejowanej, gdyż głównymi importerami są m. in. pozostałe kraje EWG. Ceny mączki ziemniaczanej utrzymują się na tym samym mniej więcej poziomie tj. od 90—105 \$ za tonę.

Tabela 3

Światowy import mączki ziemniaczanej w tys. ton (główni importerzy)
World import of potato meal (the main importers) thous tons

Kraj	1952 r.	1954 r.	1956 r.	1958 r.	1960 r.
Belgia	—	17,7	10,8	8,1	9,3
NRF	30,5	21,2	40,0	24,2	38,0
Stany Zjednoczone A. P.	—	8,8	3,2	3,0	1,6
Szwecja	—	—	11,6	7,7	8,4
W. Brytania	122,2	44,8	43,6	37,2	37,8
Włochy	—	—	15,3	16,0	23,5

Co do wielkości obrotów światowych drugie z kolei miejsce zajmuje syrop ziemniaczany. Import szacuje się liczbą 40—50 ton rocznie. Odbiorcami są Wielka Brytania oraz kraje Bliskiego Wschodu. Ceny syropu w opakowaniu beczkowym 100 kg wynoszą ok. 80 \$ za tonę. Ze względu na wysoki udział w cenie kosztów opakowania, coraz większe zainteresowanie znajduje syrop ziemniaczany w postaci krystalicznej. Jeśli chodzi o syrop w stanie ciekłym, to wpływ na jego cenę ma barwa towaru. Cenione są syropy oczyszczone z soków rzadkich. Poszukiwany jest przede wszystkim syrop zachowujący trwałą bezbarwność.

Na trzecim z kolei miejscu należałoby wymienić dekstrynę białą i żółtą. W większości zapotrzebowanie na dekstrynę jest pokrywane przez przerób importowanej mączki w kooperacji z zakładami specjalistycznymi w danym kraju. Duży postęp w kierunku zwiększenia przerobu dekstryny wykazuje Holandia, która podniosła eksport dekstryny z 20 tys. ton na 30 tys. ton rocznie. Udało się jej to osiągnąć prawdopodobnie dzięki uprzywilejowanej pozycji, jaką zajmuje we Wspólnym Rynku. Cena dekstryny kształtuje się na światowym rynku ok. 130 \$ za tonę.

W dalszej kolejności należałoby wymienić wycierki ziemniaczane w stanie suszonym; są przedmiotem zainteresowania, które wy-

nika z koniunktury, w okresach braku pasz cena ulega dużym wahaniom. W obecnym okresie nastąpiła zwyżka cen i można osiągnąć za tonę wycierków 42 \$ przy towarze opakowanym w worki jutowe 40 kg.

A w końcu wymienić wypada płatki ziemniaczane. Odbiorcą ich są kraje uprzemysłowione i import przeznaczony jest przede wszystkim dla zakładów paszowych. Zainteresowanie jest duże i w zasadzie import nie jest niczym ograniczony. Do głównych odbiorców zaliczyć należy, NRF, Wielką Brytanię. Cena rynkowa ulega dużym wahaniom, w obecnej chwili kształtuje się na poziomie 85 \$ za tonę w opakowaniu w worki jutowe 50 kg.

Ponadto z przetworów ziemniaczanych coraz większe zainteresowanie w krajach uprzemysłowionych mają przetwory ziemniaczane zaliczane do tzw. galanterii. Obejmują one takie towary jak np.: purée ziemniaczane, prażynki oraz szereg nowych przetworów jak np. friture ziemniaczane, które z reguły są produkowane na zamówienie importerów lub wprowadza je przemysł ziemniaczany jako nowość przy odpowiedniej reklamie znajdującej odbiorców.

II. CHARAKTERYSTYKA EKSPORTU ZIEMNIAKÓW ORAZ PRZETWORÓW ZIEMNIACZANYCH Z POLSKI

Dokonany w dużym skrócie przegląd zainteresowań krajów importujących pozwala na lepszą analizę tego eksportu z Polski.

Opierając się na wartościach wpływów dewizowych uzyskanych z eksportu ziemniaków oraz przetworów ziemniaczanych w 1962 r. przede wszystkim należy podkreślić, że udział tych towarów w ogólnym eksporcie z Polski stanowił 1,1%. W eksporcie artykułów rolniczych udział ten wzrasta do 5,7% a w grupie towarów opartych o produkcję roślinną udział ziemniaka i jego przetworów wynosił w roku ubiegłym 15,5%. Za wartość dewiz uzyskanych z tego eksportu (ok. 75,5 mln zł dewiz., co odpowiada ok. 19 mln \$) uzyskać można by w imporcie ok. 310 tys. ton pasz takich jak np. sorgo. W 80% eksport ziemniaków oraz ich przetworów był kierowany na kraje kapitalistyczne, gdzie nasze dewizowe potrzeby są jak wiemy, zawsze duże.

W zestawieniu przedstawionym w tabeli 4 zostały zgrupowane liczby odnośnie eksportu ziemniaków oraz przetworów z Polski, włączając spirytus eksportowany z przerobu ziemniaka. Jak z zestawienia widać, wzrastał z każdym rokiem eksport ziemniaków, który w 1962 r. osiągnął 402 tys. ton. Optimum eksportu mączki ziemniaczanej 56 tys. ton przypada na 1955 r. Dla syropu ziemniaczanego rokiem największego eksportu tj. ilości 12,6 tys. ton jest 1961 r. Dla płatków ziemniaczanych najwyż-

szy eksport 11,7 tys. ton przypada na rok. 1962. Dla spirytusu — rokiem maksymalnego eksportu był rok 1955 z ilością 248 tys. hl.

Tabela 4

Eksport z Polski ziemniaków oraz przetworów ziemniaczanych
(w tys. ton i tys. hl)
Polish export of potatoes and its products (thous tons and hl)

Towar	1950 r.	1955 r.	1960 r.	1961 r.	1962 r.
Ziemniaki (Potatoes)	—	11,9	71,2	142,7	402,9
w tym sadzeniaki					
seed potatoes	—	—	11,3	12,2	34,3
„ „ jadalne	—	—	43,2	92,4	300,3
ware potatoes					
„ „ przemysłowe	—	11,9	16,7	38,1	68,3
industrial potatoes					
Mączka ziemniaczana					
Potato meal	24,9	56,2	42,4	38,7	45,0
Syrop ziemniaczany					
Potato syrup	1,8	3,5	5,5	12,6	13,0
Dekstryna					
Dextrin	0,7	0,9	0,7	0,6	0,6
Płatki ziemniaczane					
Potato flakes	5,2	1,5	6,6	8,2	11,7
Wycierki ziemniaczane					
Potato pulp	—	—	3,5	3,9	3,2
Spirytus					
Alcohol	2	248	20,4	51,4	—

Sadzeniaki. Eksport sadzeniaków jest poprzedzony współpracą z instytutami doświadczalnymi w krajach importujących. W 1963 r. przewiduje się objęcie współpracą 35 krajów: w Europie, Afryce, Ameryce i Azji. Przewiduje się wysłanie ok. dwudziestu kilku odmian sadzeniaków dla celów wysadzeń doświadczalnych. W obecnej chwili poszukiwane są odmiany takie jak: Bintje, Sieglinde, Majestic, Sientje. Wskazane rozszerzenie lub wprowadzenie nowych ulepszonych odmian hodowli polskiej, których wciąż jest niedostateczna ilość. Przy czym należy podkreślić, że zainteresowanie budzą z odmian polskich „Flora” i „Epoka”.

Ziemniaki jadalne. Eksport realizowany jest przede wszystkim na kierunki europejskie. Z zamorskich należy wymienić Ceylon, Maroko, Urugwaj, kraje Bliskiego Wschodu.

Według opinii odbiorców ziemniak jadalny z Polski uważany jest za smakowo dobry. Najchętniej odbiorcy nabywają odmiany: żółto-mięs-

ne, wczesne i średniowczesne. Przy eksporcie ziemniaków jadalnych i utrzymaniu kontaktów z importerami duże znaczenie odgrywa ciągłość dostaw i realizowanie eksportu bez przerwy w miesiącach zimowych. Dla przeprowadzenia eksportu w ciągu zimy konieczna staje się budowa odpowiednich baz przechowalniczych, zabezpieczających wysyłki w niesprzyjających warunkach klimatycznych. Dużą trudnością jest nieposiadanie odpowiednich ilości ziemniaków jadalnych jednolicie odmianowych, których eksport szacowany może być na 400 do 500 tys. ton rocznie.

Z i e m n i a k i p r z e m y s ł o w e. Eksport kierowany jest do krajów europejskich: NRF, CSRS i Włoch i nie przedstawia od strony realizacji większych trudności. Dużym brakiem jest nieposiadanie ziemniaków o wysokiej zawartości skrobi, co niewątpliwie poprawiłoby wskaźniki ekonomiczne w eksporcie.

M ą c z k a z i e m n i a c z a n a. Polska po Holandii jest największym eksporterem mączki ziemniaczanej i skupia w swym ręku ok. 35% całego eksportu światowego. Głównymi odbiorcami mączki są: Wielka Brytania, Włochy, NRF, Francja, Belgia, Szwajcaria. Uzyskiwane ceny kształtując się na poziomie ok. 90 \$ za tonę, przy wielkich trudnościach w znalezieniu odbiorców. Zła sytuacja Polski wynika m. in. z tego, że cztery kraje, będące do tej pory największymi odbiorcami mączki ziemniaczanej należą do EWG, w której bierze jednocześnie udział Holandia. W świetle przedstawionej sytuacji należy przewidywać ograniczone możliwości dla eksportu mączki z Polski i ilość, jaką będzie można osiągnąć w eksporcie nie przekroczy 40 do 45 tys. t. rocznie. W takiej sytuacji koniecznością staje się inicjowanie w możliwie szerokim zakresie produkcji nowych przetworów, opartych o surowiec ziemniaczany. Potrzebna w tym celu jest współpraca bardzo ścisła między instytucjami naukowymi, przemysłem oraz handlowcami.

D e k s t r y n a. Odbiorcami dekstryny eksportowanej z Polski były przede wszystkim kraje zamorskie, odbierające dekstrynę białą. Ceny dekstryny wahały się od 120—130 \$ za tonę w zależności od jakości. Stosunkowo słaby rozwój eksportu dekstryny spowodowany jest brakiem odpowiednich mocy produkcyjnych (przemysłu) zdolności około 800 ton rocznie i niezadowalającą jakością dekstryny białej, niewłaściwym stosunkiem ilościowym dekstryny żółtej do dekstryny białej. Podkreślić należy, że dekstryna żółta cieszy się większym popytem.

S y r o p z i e m n i a c z a n y. W warunkach polskich główną przeszkodą w rozwoju tego eksportu jest wysoki udział w cenie kosztów opakowania. Cena 1 tony syropu wynosi 82—100 \$ w tym koszt opakowania stanowi 20%. Następną trudnością jest jego jakość, ponieważ nie zachowuje on cechy bezbarwności.

Płatk ziemniaczane. Czynnikiem hamującym eksport są niewystarczające zdolności produkcyjne (ok. 8 tys. ton rocznie). Ceny uzyskiwane w eksporcie wynosiły w 1962 r. ok. 85 \$ za tonę. Wskazane jest podniesienie zdolności produkcyjnych, biorąc pod uwagę możliwości nie tylko eksportu, ale również przeciwdziałanie importowe pasz.

Wycierki ziemniaczane suszone. Podobnie jak przy eksporcie płatków czynnikiem ograniczającym eksport były niewystarczające moce produkcyjne (ok. 3,5 tys. ton rocznie). Możliwości eksportu są duże. Ceny kształtują się od 35—45 \$ za tonę.

III. ZAGADNIENIA KALKULACYJNE PRZY EKSPORCIE ZIEMNIAKÓW I ICH PRZETWORÓW

Dotychczasowy poziom cen uzyskiwanych przy eksporcie ziemniaków oraz przetworów ziemniaczanych wskazywał w zasadzie na opłacalność tego eksportu, mierzoną oczywiście wskaźnikami ekonomicznymi, obowiązującymi w naszym handlu zagranicznym. W 1962 r. nastąpiły dość poważne odchylenia w proporcjach tej opłacalności w całej omawianej grupie towarów. Zachwianie równowagi przypisywać należy z jednej strony podniesieniu średnio cen w skupie ziemniaków od rolnika, wysokim kosztem produkcji, nie zawsze właściwie sporządzonej kalkulacji przez przemysł. Lecz z drugiej strony wpływ na pogorszenie opłacalności wynikał ze zmian cen na rynku zagranicznym, co w szczególności dotyczy mączki ziemniaczanej, syropu oraz dekstryny. Jednakowoż dla niektórych przetworów na skutek wyższości cen światowych, wyższe koszty złotcowe towarów nabywanych na eksport zostały wyrównane. Dotyczy to ziemniaków oraz płatków i wycierk ziemniaczanych. Z częstymi zmianami cen na rynku zagranicznym należy się liczyć bardzo poważnie w przyszłości. Z tego względu zachodziłaby celowość opracowania skutecznych środków, które pozwalałyby na szybkie dokonywanie przerzutów z produkcji o niższych wskaźnikach opłacalności eksportowej na przetwory o wyższych wskaźnikach. Z tego względu, że surowcem podstawowym jest w każdym przypadku ziemniak, należy przypuszczać, że postawiony cel powinien być osiągnięty. Warto podać przykład Holandii która, widząc się zagrożona na odcinku eksportu mączki ziemniaczanej, przystąpiła do uruchomienia produkcji przetworów o lepszej rentowności, opartych również o surowiec ziemniaczany. Np. grysik z ziemniaków, krochmal prażony, dekstryny (szeroki asortyment), glukoza krystaliczna, syrop cukierniczy, karmel itp. Sprawa urentownienia eksportu ziemniaków i ich przetworów jest zadaniem jednym z podstawowych. Znalezienie odpowiednich rozwiązań powinno stanowić je-

den z zasadniczych punktów każdej dyskusji między przedstawicielami nauki i technologii z jednej strony a z drugiej strony przedstawicielami handlu.

IV. ORGANIZACJA DOSTAW NA EKSPORT

O ile problem ten nie przedstawia większych trudności i należy właściwie uważać go za uregulowany przy eksporcie przetworów ziemniaczanych, to przy eksporcie ziemniaków sprawa dotychczas nie jest najszczęśliwiej rozwiązana. Analiza pracy handlu zagranicznego z dostawcami krajowymi dowiodła, że istnieje brak odpowiedniej współpracy między nimi. Nieodpowiednia jest współpraca central handlu zagranicznego między sobą. Zamiary i ambicje przedsiębiorstw bądź państwowych, bądź spółdzielczych często się wzajemnie pokrywają i w konsekwencji powoduje to wykonywanie tej samej pracy nakładem dwa razy droższym lub dochodzi do rozdrobnienia się, co powoduje wzrost kosztów ogólnych. Szereg przykładów w tym zakresie można znaleźć na odcinku akwizycji zagranicznej oraz krajowej. Również przy opracowaniu projektów budowy przechowalni ziemniaków, a także w transporcie oraz na punktach skupu istnieje brak koordynacji i współpracy.

Nie zmieniając obowiązującego w kraju podziału organizacyjnego między poszczególne przedsiębiorstwa, należałoby się jednak zastanowić nad celowością wyodrębnienia specjalistycznej organizacji koordynującej produkcję na eksport i zajmującej się koordynacją skupu i dostaw ziemniaka również na eksport, a działającej w ramach ogólnokrajowych; jednej organizacji, której zadaniem byłoby kierowanie całokształtem gospodarki ziemniaczanej w Polsce. Takiej jednostce musiałyby być również zapewniony wpływ na przemysł ziemniaczany i spirytusowy (gorzelniany). Istniejąca Międzyresortowa Komisja Ziemniaczana, gdyby otrzymała odpowiednie uprawnienia i przekształciła się w stałą komisję wraz z biurem — mogłaby to zadanie wykonać.

V. WNIOSKI

W wyniku przeprowadzonej charakterystyki, w oparciu o doświadczenia handlowe oraz opinie zaczerpnięte z dyskusji, należy zasygnalizować następujące sprawy do opracowania lub realizacji:

1. W z a k r e s i e s a d z e n i a k ó w. Wprowadzić do produkcji odmiany poszukiwane na rynkach i znane jak np. Bintje, Sieglinde, Majestic, Sientje. Równocześnie pogłębić pracę nad wyprodukowaniem odmian własnych na cele eksportu. Utrzymać kontakty z instytutami naukowymi polskimi z ich odpowiednikami w krajach wskazanych przez

handel zagraniczny. Zagwarantować zdrowotność sadzeniaków zgodnie z wymaganiami międzynarodowymi.

2. W zakresie ziemniaków jadalnych. Rozwinąć produkcję odmian żółtomięsnych (np. Bintje) oraz białych. Nawiązać stały kontakt władz polskich z przedstawicielami władz fitosanitarnych zagranicą przy współpracy z MHZ w celu usunięcia przeszkód w eksporcie ziemniaków jadalnych (np. Wielka Brytania).

3. Ziemniaki przemysłowe. Zapewnić odmiany wysoko skrobiowe na eksport.

4. Przechowalnie. Opracować projekt budowy magazynów i przechowalni ziemniaków stosownie do potrzeb i wymagań eksportu. Uwzględnić w projektach budowę magazynów w portach, zapewnić środki realizacji w pierwszej kolejności w planach inwestycyjnych w oparciu o rentowność tej inwestycji, wychodząc z założenia, że potrzebna jest powierzchnia zdolna do przepuszczania w ciągu roku do 500 tys. ton ziemniaków.

5. Transport. Zabezpieczyć transport kolejowy, morski dla przewozu ziemniaków, uwzględniając zamorskich odbiorców i celowość eksportu w ciągu całego roku.

6. Nowa produkcja. Opracować projekty nowych przetworów ziemniaczanych wraz z kalkulacją, zapewniającą rentowność nowego eksportu. Opracować nowe projekty inwestycyjne.

7. Opracować projekt organizacyjno-ekonomiczny, pozwalający na szybkie przechodzenie z produkcji przetworów nieopłacalnych w eksporcie na przetwory o wyższym wskaźniku opłacalności lub zwalniające import pasz.

8. Powołać ośrodek koordynacyjno-informacyjny dla całokształtu spraw związanych z produkcją, obrotem przetwórstwem i eksportem ziemniaka.